

EĞİTİM SİSTEMİNDEKİ SON DEĞİŞİKLİKLERLE İLGİLİ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

TEACHERS' OPINIONS ABOUT LAST CHANGES ON THE SYSTEM OF EDUCATION

Aysun DOĞUTAŞ¹

Öz

Son yıllarda ülkemizde eğitim sistemi özellikle temel eğitim olan ilköğretim sisteminin programı ve yapısı çok sık değişmektedir. Bu çalışmanın amacı, öğretmenlerin sık değişen eğitim sistemi hakkında genel düşüncelerini ortaya koymaktır. Çalışma Denizli il merkezinde bulunan iki ilköğretim okulunda yapılmıştır. Biri şehir merkezinde diğeri kenar mahallede iki farklı çevrede bulunan bu okullardan 10 öğretmen ile 15-20 dakika arası süren görüşmeler yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; öğretmenler yapılan değişikliklerin herhangi bir alt yapı oluşturulmadan ve işin mutfağında çalışan öğretmenlere sorulmadan yapılmış olduğundan olumlu sonuçlar vermediğini belirtmişlerdir. Bir diğer araştırma sonucuna göre öğretmenler, yapılan değişikliklerin öğrenciler üzerindeki olumlu-olumsuz sonuçlarına bakılmadan ve yeterli değerlendirme yapılmadan değişikliklere gidildiğini ve bu değişikliklerin çok sık yapıldığını ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: eğitim sistemi, müfredat değişiklikleri, ilköğretim öğretmenleri, eğitim programı.

Abstract

Recently in our country educational system especially primary education which is the basic education is changing too often. The aim of this study is to present teachers' opinions on frequent changes in our education. This study has been done in two school of Denizli. Data were collected through 15-20 minutes lasting interviews with ten teachers. The results of the study showed that teachers stated that since changes are being done without asking themselves who are in the kitchen of schools and without preparing a substructure results of the changes are backfired. Another result of the study presented that teachers indicated that changes in educational system are being done without evaluating negative or positive effects on students and these changes are occurring too frequent.

Keywords: education system, curriculum changes, primary school teachers, education program

¹ Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, adogutas@pau.edu.tr

1. GİRİŞ

Son yıllarda, özellikle 2005-2006 öğretim yılından itibaren ülkemizde eğitim sisteminde özellikle temel eğitim olan ilköğretim sisteminin programında ve yapısında çok sık değişiklikler olmaktadır. Bu değişiklikler eğitimi nasıl ve ne düzeyde etkilemektedir? Yapılan değişikliklerin gerçekleşmiş ya da olası sonuçları hakkında herhangi bir denetim ve değerlendirme yapılıyor mu? Sonuçları itibariyle değişikliklerin eğitime olumlu ve pozitif bir katkı sağladığını söyleyebilir miyiz?

Ülkemizde siyasi iktidarın görüşleri, eğitim yapısının tepeden tırnağa yeniden düzenlenmesine ya da büyük ölçüde değiştirilmesine sebep olabilir. Argon ve Özçelik'e göre; Türkiye'deki siyasal iktidar değişikliklerinin eğitim alanını fazlasıyla etkilemesi eğitim politikalarının sürekli değişmesine neden olmakta ve ülkede süreklilik arz eden bir eğitim politikasının oluşturulmasına da engel olmaktadır (2008).

Sürekli bir eğitim politikasının olmaması veya eğitim sisteminde sıklıkla gündeme gelen değişiklikler eğitim sisteminin yeterliliği konusunda şüpheler uyandırmakta ve her değişiklikte birlikte yeni uygulamaya uyum sağlama problemi ortaya çıkmaktadır. Çölmek (1998) çalışmasında eğitim sisteminin yetersizliğinden ve programlarda belirlenen hedeflerin pek çoğuna ulaşamadığından söz etmektedir. Ancak günümüzde de benzer değerlendirmeler halen yapılmaktadır.

“Çağdaş toplumların gelişmişlik düzeyleri bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmelere uyum sağlama becerisi, bilim ve teknoloji üretme düzeyi, yaratıcı ve üretken bireyler yetiştiren kaliteli eğitim sistemler ile ölçülmektedir” (Çelen, Çelik & Seferoğlu, 2011, s. 768). Ülkemizde eğitim alanındaki değişiklikler, özellikle 2003 PISA sonuçlarından sonra hız kazanmıştır. Türkiye PISA sonuçlarına göre diğer ülkelere nazaran çok geride kalmıştır. Bu sebeple eğitim programlarında ve yapısında köklü değişikliklere gidilmiştir. 2003 sonuçlarına nazaran 2009 sonuçları daha iyi durumda olsa da Türkiye hala ülke sıralamasında sonlarda yer almaktadır. Türkiye'nin de yer aldığı PISA-2003'ün yaptığı değerlendirmelere göre, Türkiye; değerlendirmeye alınan 41 ülke içinde, matematikte 33. sırada, okuma alanında 34. sırada, fen ve problem çözmeye 36. sırada yer almıştır. 2006 yılı PISA sonuçlarına göre; Türkiye “okuma” alanında 56 ülke arasında 37'nci, “fen” alanında 57 ülke arasında 44'üncü, “matematik” alanında da 57 ülke arasında 43'üncü olmuştur (OECD, 2007). 2009 yılında değerlendirmeye alınan 65 ülke incelendiğinde Türkiye'nin fen bilimleri ve matematik alanlarında 43.sırada, okuma yeterliliğinde ise 41. sırada olduğu görülmüştür. Çelen ve diğ. (2011) göre PISA sonuçlarında belirgin değişikliklerin elde edilebilmesi için eğitimdeki niceliksel değişiklikleri niteliksel değişikliklerin takip etmesi gerekmektedir.

Eğitim Sistemi ve Programdaki Değişiklikler

Özellikle son yıllarda Türkiye'de eğitim sisteminde gerçekleşmiş ve devam eden değişiklikler sadece programda değil eğitimin her alanında ve seviyesinde meydana gelmiştir. Talim Terbiye Kurul Başkanlığı'nca ilköğretim 1-5. sınıf öğretim programları yenilenmiş ve 2005-2006 öğretim yılında uygulamaya koyulmuştur. Yenilenen programda davranışçı yaklaşımın yerini bilişsel ve yapılandırmacı yaklaşım almış ve sarmallık ilkesi gözetilmiştir (Çelen, Çelik & Seferoğlu, 2011). Yapılandırmacı yaklaşım ile performans ve proje etkinlikleri getirilmiştir. Dersler, etkinliklerle dolu ve öğrenci merkezli hale getirilmiştir. Ayrıca program sekiz yıllık kesintisiz eğitime de uygun hale getirilmiştir (TTKB, 2005).

Sekiz yıllık zorunlu eğitimden sonra 4+4+4 sistemi ile zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmıştır ve 2012-2013 eğitim öğretim yılında ilköğretime başlama yaşı 60 aya kadar indirilmiştir. Fakat bir sene sonra bu zorunluluk yürürlükten kaldırılmıştır. Okuma yazma öğretimi değiştirilip dik yazıdan bitişik eğik yazıya geçilmiş ve çözümleme yöntemi yerine ses temelli eğitim getirilmiştir. Öğretimde teknolojik araç-gereç kullanımını arttırılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) hazırladığı yeniden yapılandırma plânına göre Türkiye'de orta öğretim sisteminin ‘genel orta öğretim’ ve ‘meslekî orta öğretim’ olarak ikiye ayrılması planlanmıştır (Savran, 2004). Öte yandan orta öğretimde kredili sistemden vazgeçilmesi, liselere

girişte önce OKS sonra SBS ve en son TEOG sınavlarının getirilmesi (Argon & Özçelik, 2008), üç yıllık genel, meslekî ve teknik liselerin eğitim ve öğretim süresinin 2005-2006 öğretim yılından itibaren 9. sınıftan başlamak üzere kademeli olarak 4 yıla çıkarılması, hazırlık sınıfı bulunan liselerin öğrenim sürelerinin 4 yıla göre yeniden düzenlenmesi alınan değişiklik kararlarından bazılarıdır (Çelik & Seferoğlu, 2011).

Üniversite sınavlarındaki değişiklikler, yönetici atama yönetmeliğinin sık sık değiştirilmesi, öğretmen atama ve yer değiştirme işlemlerinin internet aracılığı ile yapılmaya başlanması, öğretmenlikte stajyer-uzman-başöğretmenlik unvanlarının getirilerek kariyer sisteminin geliştirilmeye çalışılması, e-okul sistemine geçilmesi eğitim sistemi içerisinde yapılan değişikliklerden en dikkat çekenleridir (Argon & Özçelik, 2008).

Eğitim Sistemindeki Değişiklikler İle İlgili Yapılan Çalışmalar

PISA-2003 sonuçlarında Türkiye diğer ülkelere göre oldukça geri kaldığından 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren eğitim sisteminde ve programlarda köklü değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. Yapılan araştırmalar genellikle ilköğretim programlarına ilişkin öğretmen görüşlerine odaklanmıştır. Ancak bu araştırmaların çoğu ilköğretim programında olan Sosyal Bilgiler ve Türkçe gibi derslere odaklanmaktadır. Örneğin, Yapıcı ve Demirdelen (2007) yeni ilköğretim programı kapsamında 4. Sınıf Sosyal Bilgiler programına ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiştir. Akpınar (2009) ise Türkçe öğretim programları (1-5.sınıflar) kapsamında yer alan görsel okuma ve sunu öğrenme alanının uygulamadaki etkililiğini öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelemiştir. Gömleksiz ve Bulut (2007) ise ilköğretim Fen ve Teknoloji ders programının uygulamadaki etkililiğini öğretmen görüşlerine dayalı olarak belirlemiştir. Bu araştırmalarda genellikle belirli bir derse odaklanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, sınıf öğretmenlerinin yeni ilköğretim programına ilişkin bütün olarak bakış açılarını inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu ve bu çalışmaların çoğunun nicel araştırma yöntemleri kullanılarak yapıldığı anlaşılmaktadır (Gömleksiz, 2007; Rençber, 2008).

Ayrıca yapılan çalışmalarda genellikle programın etkili olup olmadığına veya yeni programla ilgili öğretmenlerin düşüncelerine odaklanılmıştır. Öğretmenlerin bu değişiklikleri takip edip edemedikleri, öğrencilerin bu değişikliklerden nasıl etkilendikleri veya bu değişikliklerin kendi mesleklerine bakış açılarını nasıl etkilediği konularında yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Örneğin, Çelik-Şen ile Şahin-Taşkın (2010)'ın yaptıkları çalışmalarda bulgular öğretmenlerin yeni ilköğretim programı ve yapılandırmacı yaklaşım kapsamında kendi rollerini tam olarak bilmediklerini işaret etmektedir. Bazı öğretmenler yeni ilköğretim programı kapsamında getirilen ses temelli cümle yöntemi ile okumanın daha kolay öğrenildiğini belirtirken, bazı öğretmenler ise bu yöntemle seri okumaya güçlük geçildiğini vurgulamışlardır. Ayrıca bulgular, yeni ilköğretim programında öğrencilere verilen proje ve performans ödevlerinin öğrenciler yerine aileler tarafından yapıldığını ve öğrencilerin bu ödevleri doğrudan internetten indirerek getirmeleri sebebiyle ödevlerin gerçek amacına ulaşmadığını göstermektedir. (Doğan, Demir ve Pınar (2014) 'a göre; 12 yıllık zorunlu eğitimin olumlu yanlarının yanı sıra, okullardaki alt yapı problemlerinin çözülmeden bu sisteme geçildiği kanısının katılımcılarda hâkim olduğu belirlenmiştir. Bu duruma bağlı olarak özellikle gelişim dönemleri 60 ve 66 ay arasında olan öğrencilerin okula uyumunda sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır.

Eğitim Sistemindeki Değişikliklerde Öğretmenlerin Yeri

Türkiye’de okullarda neyin nasıl öğretilceği, hangi kitapların kullanılacağı hangi konuların işleneceği büyük ölçüde MEB tarafından belirlendiğinden öğretmelerin meslekî özerkliğinin olduğunu söyleyemeyiz. MEB tarafından verilen kılavuz kitaplarla derslerde hangi etkinliklerin yapılacağı öğretmenlere sunulmaktadır ve bunların dışına çıkılmaması istenilmektedir. 2005-2006 yılından itibaren öğretmenlere yine MEB tarafından hizmet içi seminerler verilmeye başlanmıştır. “Öğretmenlere hem hizmet öncesi hem de hizmet içi eğitim yoluyla, program geliştirme dersleri veya seminerleri verilmekte, ancak kendi programlarını geliştirmelerine ve derslerini kendi geliştirdikleri programlar doğrultusunda yürütmelerine imkân sağlanmamaktadır. Daha ziyade dersler paket programlar halinde öğretmenin kullanımına sunulmaktadır” (Karaman, Acar, Kılıç, Buluş & Erdoğan, 2013, s. 107).

Bulut (2007)'un belirttiğine göre “Finlandiya’da öğretmenler en az yüksek lisans derecesine sahip olmalarına rağmen yeni bilgi ve teknolojileri öğrenmek ve sınıflarında kullanabilmek için kendilerini yenileme ve geliştirme gayreti içinde her yıl düzenli bir şekilde hizmet içi kurslara katılırken” (s. 208), Amerika’da öğretmenlerin mezun olduktan sonra beş yıl içerisinde yüksek lisans yapmaları bir zorunlulukken Türkiye de ancak 2005-2006 yıllarından sonra görev yapan öğretmenler için hizmet içi eğitim seminerleri kapsamlı bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Ancak son yıllarda yapılan yeni programla ilgili araştırmalarda öğretmenlerin şikayet ettikleri konuların başında yeni programla ilgili yeteri kadar bilgi ve deneyimlerinin olmadığı ve yeniliklerle ilgili sürekli bir hizmet içi eğitimin olması gerekliliği ifade edilmiştir (Bulut, 2007).

Her ne kadar öğretmenler için hizmet-içi eğitim uygulamaları devam etmekte olsa da bu seminerler veya eğitimlerin akabinde sistem değişiklikleri söz konusu olduğundan bu uygulamalar yeterince faydalı olmamaktadır. Türkiye’de eğitim alanında yapılan değişikliklerden öğretmenlerin çok geç haberi olmaktadır. Eğitim alanında değişiklik yapılması düşünülürken değişim politikasının çok iyi belirlenmesi, kurum içi ve kurum dışında karşılaşılabilecek kültürel, sosyal, ekonomik vb. engellerin önceden kestirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması önem taşımaktadır. Çünkü değişiklik politikasının açıklanması Türk Eğitim Sistemi’nde gereksiz görülen eylemlerden birisidir (Bursalıoğlu,1982). Gelişmelerin devamlı olarak izlenilip denetlenmesi, olumlu sonuçlara ulaşılabilmesi bakımından gereklidir (Tokat, 1998). Çünkü yapılan bu değişiklikler her okul veya her bölge için uygun olmayabilir ve bazı yerlerde sorunlarla karşılaşılabilir. Ayrıca değişim süreci önemli uygulamaları kapsıyor ve çalışanları ilgilendiriyorsa örgüt/okul düzeyindeki herkes tarafından mutlaka anlaşılmalıdır (Tearle, 2004). Fakat her ne kadar öğretmenler bu sistemin çalışanları olsalar da değişikliklerden çok geç haberleri olmakta ve diğer vatandaşlarla ya da öğrenci velileriyle birlikte yapılan değişikliği anlamaya çalışmaktadırlar.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de özellikle 2005-2006 yılından itibaren eğitim sisteminde yapılan değişiklikler hakkında öğretmen görüşlerini belirlemektir. Bu bağlamda yapılan değişiklikler öncesinde öğretmenlerin fikirlerinin alınıp alınmadığının, sürekli değişikliklerin öğretmenler, öğrenciler ve eğitim üzerindeki olumlu veya olumsuz etkilerinin neler olduğunun ve öğretmenlerin genel olarak bu değişiklikler hakkında ne düşündüklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Ayrıca ülkemizde sistem değişiklikleri ile ilgili yapılan çalışmalarda genellikle nicel yöntemlerin kullanıldığı ve nitel çalışmaların sayısı oldukça az olduğu bilinmektedir (Gömleksiz, 2007; Rençber, 2008).

Çalışma Grubu

Çalışmanın örneklemini Denizli ilinde öğretmenlik yapan 10 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenler farklı semtlerde bulunan iki farklı okuldan seçilmiştir. Okulların isimleri burada belirtilmeyerek buldukları bölgeye göre kırsal ve merkez şeklinde kodlanmıştır. Aynı şekilde katılımcı öğretmenlerin de isimleri verilmeden harflerle kodlanmıştır. Çalışmaya katılımda gönüllülük esası uygulanmıştır. Bu iki okul araştırmacının kolay erişebilmesi amacıyla seçilmiştir. Öğretmenlerin eski ve yeni sistemi karşılaştırabilmeleri için mesleki tecrübesi 10 yılın üzerinde olan öğretmenler çalışmaya dâhil edilmiştir. Katılımcıların cinsiyet, meslek yılı ve çalıştıkları okul Tablo 1. de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Okulu, Cinsiyet ve Meslek Tecrübeleri

	Cinsiyet	Meslek Yılı	Okulu
A	Bayan	14	Kırsal
B	Bayan	12	Kırsal
C	Bayan	16	Kırsal
D	Bay	11	Kırsal
E	Bayan	17	Kırsal
F	Bayan	35	Merkez
G	Bay	35	Merkez
H	Bayan	24	Merkez
I	Bayan	27	Merkez
K	Bay	39	Merkez

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, 2013-2014 eğitim öğretim yılının 2. döneminde bir aylık bir süre zarfında ve araştırmacının bizzat okullara giderek katılımcı öğretmenlerin boş derslerinde toplanmıştır. Öğretmenlerle 20-25 dakika arası süren görüşmeler gerçekleştirilmiş ve kendilerinden izin almak suretiyle görüşmelerde ses kaydı yapılmıştır.

Verilerin analizinde gömülü teori kullanılmıştır. Gömülü teoride araştırmacı ses kayıtlarını çözümledikten sonra tekrar eden konuları kodlayarak ortaya çıkan konuları belirler. Görüşmelerin tümü tamamlandıktan sonra araştırmacı ses kayıtlarını dinleyerek word dosyasına çözümlemiştir. Çözümlenen ses kayıtları araştırmacı tarafından birkaç kez okunduktan sonra katılımcıların cevaplarından tekrar edenleri kategorilere ayırarak kodlamıştır. Daha sonra araştırmacı kategorilere ayırdığı kodlamaları daha belirgin kategorilerde birleştirerek tekrar bir kodlama yapmıştır. Son olarak ortaya çıkan kodlamaları kullanarak araştırmacı bir takım önemli bulgulara ulaşmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan 10 öğretmenin Türk eğitim sistemi ve sistemdeki değişikliklerle ilgili olarak paylaştıkları görüşler doğrultusunda sekiz ana başlık ortaya çıkmıştır. Bu başlıklar; (1) sistemdeki değişiklikleri takip edemiyoruz, (2) sistemdeki sık değişikliklerden dolayı bocalıyoruz ve yoruluyoruz, (3) değişiklikler yapılırken bize sorulmuyor, (4) eğitim bir süreç ama süreç beklenmeden değişiklikler yapılıyor, (5) öğretmenin statüsü zedeleniyor, (6) sosyal alan yok, (7) sistem kötü, tutarsız ve çelişkili ve (8) ne yapılabilir. 7. başlık altında farklı kategoriler olduğundan bu başlık alt başlıklara ayrılmıştır; a. Alt yapı hazır değil, b. Kitaplar kötü, içi boş, c. Performans etkisiz, d. 5. Sınıflar ortaokul olmamalı ve e. Bitişik eğik yazı. Bulgular bu alt başlıklar halinde analiz edilecektir.

Sistemdeki Değişiklikleri Takip Edemiyoruz

Araştırmaya katılan 10 öğretmenden 2'si eğitimdeki değişiklikleri takip ettiğini söylese de 8 öğretmen takip edemediğini belirtmiştir.

“ (Takip) ediyoruz dersek yalan olur. Bir kısmını takip edemiyoruz, mesela bir eğitsel kulüpler çalışmasında kaçırdığımız kısımlar var mıdır? Hangi kısımları takip ediyoruz, kazanımları ne kadar verebiliyoruz? Tabii takip edemediğimiz kısımlar mutlaka var”. (ÖG)

Katılımcı öğretmenlerin çoğu, her ne kadar takip etmek isteseler de çok fazla değişiklik olduğundan takip edemediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca kendi çabalarıyla takip etmeye çalışsalar

da tüm değişikliklere ulaşamadıklarını, MEB tarafından yapılan bilgilendirilmelerin de çok geç ulaştığını belirtmişlerdir.

“ *Takip ettiğimiz söylenemez, çabuk ulaşamıyoruz (yeni bilgilere), kendi çabamızla (ulaşmaya çalışıyoruz), merkezden gelen bir şey yok, takip ediyoruz ama olmuyor*”. (ÖA)

Bir öğretmen ise sistemde yapılan değişikliklerin yanlış olduğunu düşünmekte ve bu değişiklikler kendisine ters geldiği için takip etmek istemediğini belirtmiştir.

“*Sistemdeki tüm değişikliklerin tamamını olmasa da takip ediyorum. (Ama) biraz da bana ters geldiği için takip etmek istemiyorum. Bu siyasi (bir yaklaşım) değil ama yanlış olduğunu düşünüyorum. Bu konuda mağdur olduğum için kızıyorum (ve) bazı şeyleri takip etmek istemiyorum*”. (ÖK)

Araştırmaya katılan iki öğretmen ise değişiklikleri takip ettiklerini belirtmişlerdir.

“*Sistemdeki bütün değişiklikleri takip ediyoruz. Neden? Uyguladığımız için takip ediyoruz. Bize gelen yönergeler genelgeler o yıl uygulanmaya başladığı için tabii ki takip ediyoruz. Zaten artık her şey internette, Talim Terbiye kurulunun sitesinde (var). Uyguladığımız için takip etmek zorunda kalıyoruz*”.(ÖH)

Sistemdeki Sık Değişikliklerden Dolayı Bocalıyoruz ve Yoruluyoruz

Görüşmeler esnasında araştırmacılara "Türk eğitim sisteminde yapılan sık değişikliklerin kendilerini nasıl etkilediği" sorulmuştur. Öğretmenler genellikle değişikliklerden olumsuz etkilendiklerini, bocaladıklarını ve yorulduklarını belirtmişlerdir.

“*Öğretmene sorulmadan yapıldığı için olumsuz yönde etkileniyoruz, çaresiz kalıyoruz. Bocalıyoruz*”. (ÖB)

“ (Mesleğini) yapmak istemiyorsun. Görevim işim diyorsun ama sürekli şikâyet var. Tam kendini veremiyorsun, çocuklar da biz de bocalıyoruz”. (ÖC)

Katılımcılardan biri değişiklikleri sorgulamak yerine hızlı bir şekilde adapte olmaya çalıştığında, değişikliklerden olumsuz etkilenmediğini belirterek şunları ifade etmiştir:

“*Ben olumsuz etkilenmiyorum hemen adapte olmaya çalışıyorum. Değişikliği yakalayıp kendimi ona uydurmaya çalışıyorum. Ha, bazı konularda değişikliklere uymamız gerekiyor ama bazı konularda kendime göre stillerim var.*” (ÖD) Ancak konuşmasının devamında değişiklikler karşısında çok zor durumda kaldığını kabul ederek ÖD şöyle demiştir: “*Bocalıyoruz. Kafayı yoruyor. Öyle mi yapsam? Onu mu yapsam? Bunu mu yapsam? Kendimize vakit ayıramıyoruz. Bocalamıyorum diyen yalan söyler. Çünkü akşamdan sabaha ne olacağını bilmiyorsun*”. (ÖD)

Değişiklikler Yapılırken Bize Sorulmuyor

Katılımcı öğretmenlerin hepsi değişikliklerin iyi sonuç vermediğini, çünkü işin içinde bulunan öğretmenlere sorulmadan değişikliklerin yapıldığını ve sonuç olarak yine kendilerinin sıkıntı yaşadıklarını ileri sürmüşlerdir.

“*Alınan kararlar masa başında alınmamalı. İşin mutfağında olan biz öğretmenleriz, burada malzemeleri kullanan, yemeği yapan, hazır hale getiren öğretmendir. Değişiklik yapılıyorsa bu işi uygulayanlar yani biz öğretmenler mutlaka (işin içinde) bulunmalı. Öğretmenlerin fikirleri (alınmalı) karşılaştıkları zorluklar,(uygulamaların) olumlu-olumsuz yönleri, hepsi toplanmalı sonra bu veriler incelenmeli. Bu değişiklikler (gerçekten) olumlu olacaksa yapılmalı*”. (ÖH)

Ayrıca öğretmenler kendilerine geçmiş yıllarda anketlerin uygulandığını, CD’ler ve raporlar hazırlatıldığını ancak bunların hiçbir geri dönütünün olmadığını belirtmişlerdir.

“*Bize sorulmuyor. Birkaç yıl önce kitaptaki eksiklikler soruluyordu ama hiç değişiklik olmadı. Mesela “Türkçe metinler” . Fikirler alınıyor ama değişiklik yok.*”(ÖA)

“*Zümre toplanır (ama) asla bizim verdiğimiz kararlar uygulanmaz. Türkçe parçaları 1. sınıflar için uzun ama hala aynı*”.(ÖF)

Bir öğretmen ise kendilerinden alınan fikirlerin Milli Eğitim Bakanlığı'na iletilmediğini ileri sürmüştür.

“Bizim fikirlerimiz alınır ama yukarıya iletilmez. Milli Eğitimdeki müfettişler isterler, biz de veririz ama onların raporları Ankara'ya gitmez yani öğretmenlerin istediği doğrultuda gitmez. Öyle görünüyor. Belki bakanlığın haberi bile yoktur. Şirin görünmek için bazı iller böyle yapıyor olabilir”. (ÖK)

Bir diğer öğretmen ise eğitimde değişiklik yapanların veya karar alanların eğitim özgeçmişlerinin olmadığını yani eğitimci olmadıklarını iddia etmiştir.

“Değişiklik olacaksa öğretmenlere anket veya toplantı yapılmalı. Temsilci öğretmen seçilmeli. İl Milli Eğitim kararı alınıp yapılabilir. Kararları alanlar eğitim kökenli değil. Ömer Dinçer “Çocuklar işe 5 yaşında başlayacak” dedi. Öğretmen görüşü alınmalı. Ortak karar alınmalı, işin mutfağında öğretmen var”. (ÖB)

Eğitim Bir Süreç Ama Süreç Beklenmeden Değişiklik Yapılıyor

Eğitim “Bireyin kendi yaşantısı yoluyla davranış değişikliği meydana getirme sürecidir”. Bu tanıma paralel olarak bazı öğretmenler eğitimin bir süreç olduğunu ancak yeterince beklenmeden çok sık değişikliklerin yapıldığını belirtmişlerdir.

“Çocuklar deneme tahtası gibi. O kuşaktaki çocuk mahvoluyor. 5. Sınıf ortaokul oldu. Çocuk yaş olarak (ortaokula) hazır değil. Uzun süreli denenmeli ki (sonuçlar görülsün), (çünkü) insanların geleceğini etkiliyor”. (ÖC)

“Eğitim de doğru karar için belli bir süreç olması gerek”. (ÖF)

Öğretmenin statüsü zedeleniyor

Öğretmenlerden birkaçı, eğitim sisteminde yapılan değişikliklerin çok sık olması ve öğretmenlerin bu değişiklikler konusunda yeterli bilgiye sahip olamamalarından dolayı, velilerin öğretmenlere olan güvenlerinin azaldığını ve velilerin gözünde kendi değerlerinin düştüğünü ifade etmişlerdir.

“Ders kitabındaki bilgi ile Türk Dil kurumundaki bilgi farklı. Ben bu kadar araştırma yapmak zorunda mıyım? (Yeni bir değişikliği bilemeyince) Çocukların önünde cahil durumuna düşüyorsunuz”. (Öİ)

“İlkokul öğretmenliğinin statüsü ve saygınlığı düşüyor”. (ÖK)

Sosyal alan yok

Üç öğretmen söz konusu değişikliklerle birlikte okul alanlarının ve yapısının da değişmesi gerektiğini savunarak, değişiklikle birlikte yeni sistemde uygulanması zorunlu hale gelen etkinlikleri yapacak yeterli sosyal alanların olmadığını ve öğrencilerin bu sosyal aktiviteleri yapabilecekleri alanların çoğu okulda bulunmadığını ifade etmişlerdir.

“Fazla bilgi yüklüyoruz. Sosyal aktivite yok. Müzik, beden, resim yok. Köylerde veya kenar mahallelerde sosyal aktivite var. (Çocukları farklı alanlara) çok yönlendiremiyoruz”. (ÖC)

“Bir kere okullarımızın fiziksel yapısı çocuklar için elverişli değil. Kısır okullarımız var. Çocuğumuzun girip istediği gibi kesip biçebileceği bir ortam, bir ders saati yok”. (Öİ)

Sistem Kötü, Tutarsız Ve Çelişkili

Araştırmaya katılan tüm öğretmenler yeni sistemin eskiye nazaran kötü olduğunu ve eğitim sisteminin tahrip edildiğini belirtmişlerdir.

“Türk Milli Eğitimi temelden silinmeye çalışılıyor. Türkiye yıkılmaya çalışılıyor. Bir ülkeyi yıkmak istiyorsanız eğitim sistemini öldürün. Eğitim sistemi bu kadar allak bullak yapılarak cahil bir toplum yaratılıyor. Düşünmeyen, tartışmayan ve araştırmayan (insanlar yetiştiriliyor). Biz bir çuvala pamuk tepir, dolma yapar gibi çocuğa bilgiyi tepiyoruz. Oda patlıyor veya (verdiğimiz bilgi) hiçbir işe yaramıyor”. (Öİ)

“ Eski sistem daha etkiliydi (Etkinlikten önceki sistem)”. (ÖF)

Ayrıca öğretmenlerin çoğu sistem içinde çok fazla tutarsızlıkların ve çelişkilerin olduğunu, bunun sebebinin de değişikliklerin aniden yapılması ve deneme süresi beklenmeden uygulamaya koyulması olduğunu savunmaktadırlar.

“ (Sistem) çok değişiyor. 5+3 yapıldı arkasından 8 yıl zorunlu eğitim oldu arkasından 4+4+4'e geçildi. Program hafifletildi dendi ama hafifletilen bu programlar içinde öyle çelişkiler var ki 4. sınıfta çocuğa basamak kavramı verilmeden 1000'li sayılar verilmiş. 10000'li sayılar verilmiş. Böyle olunca çocuklar değişikliklere ayak uyduramıyor zaman zaman bizde uyamıyoruz.”. (ÖG)

“(Sistemin) eskisini de beğenmiyordum şu anda ki de yeterli değil. Eskisi de yeterli değildi. Öğrenci için içinde olmalı, araştırmalı, yapmalı ama hala öğretmen için içinde, biz yapıyoruz”. (ÖH)

Sistemdeki eksiklikler ve sistemin yanlış yönleri öğretmenler tarafından çok fazla vurgulandığı için sistemdeki eksiklikler; (a) alt yapı hazır değil, (b) kitaplar kötü, içi boş, (c) performans ödevleri etkisiz, (d) 5. Sınıflar ortaokul olmamalı, (e) bitişik eğik yazı şeklinde beş alt başlık halinde verilmiştir.

Alt yapı hazır değil

Üç öğretmen sistemdeki aksaklıkların, alt yapı hazır olmadan değişiklikler yapılmasından kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir.

“Zemin hazırlanmadan yapılıyor”. (ÖA)

“Belki de alt yapı hazır olmadan (yeni sisteme)geçtik”. (ÖH)

Kitaplar kötü, içi boş

Öğretmenlerin hemen hemen hepsi yeni eğitim sisteminde ki ders kitaplarının içeriğinin boş olduğunu, etkinliklerin yeterli olmadığını ileri sürmüşlerdir.

“Kitaplar güzel değil. Etkinlik yok. (Müfredat) çocukların seviyesinde değil. Biz kendimize (ve öğrencilere) göre ayarlıyoruz”. (ÖC)

“Ders kitabında bilgi yok. Ne yapacak çocuk? Kitabım bana rehber değil. Eğer ben yanlış biliyorsam çocuk yanlış öğrenecek”. (Öİ)

Bazı öğretmenler kitapların içeriğinin yetersiz olmasından ve etkinliklerin çok az olmasından dolayı, her ne kadar yasak da olsa kaynak kitap kullandığını belirtmişlerdir.

“Yasak ama kullanıyoruz kitaplarda etkinlik yok. 10-12 saat ondalık sayılara ayırmış ama verdiği alıştırma sayısı 10'u geçmez”. (ÖG)

“Kitaplar dolu olmadığı için kaynak kitap alınıyor”. (ÖK)

Performans etkisiz

Öğretmenlerin çoğu performans ödevlerini gereksiz bulmakta ancak bazıları faydalı olduğunu düşünmelerine rağmen uygulamadaki yanlışlıklardan dolayı etkisinin olmadığını savunmaktadırlar.

“Performans ödevleri sınıfta yapılırsa güzel ama evde gereksiz, veliler yapıyor”. (ÖA)

“Performans yok şu anda. Çalışma veriyorduk,(onları da) aileler yapıyor. Yarısından fazlası anneler ve babalar tarafından yapılıyor. Anne-babası yardım etmeyen çocuklarda ezilmeler ve psikolojik olarak geri çekilme oluyor. Ben kalkması faydalı diye düşünüyorum”. (ÖG)

5. sınıflar ortaokul olmamalı

Öğretmenlerin hepsi 5. sınıfların ortaokul olmasının çok yanlış bir karar olduğunu savunmuşlardır. 5. Sınıfların küçük olduklarını ve o yaşta ortaokula hazır olmadıklarını belirterek, tekrar ilkokul olmalarını gerektiğini ifade etmişlerdir.

“ ... 5’ler bizdeydi sonra ortaokula geçtiler. (Bu çocuklarda) hala ilkokul havası var. Branş öğretmenini arkadaşlarım şikâyet ediyor. Önceden 5’ten mezun ettiğimiz öğrenciler 6. sınıfta zorlanıyorlardı”. (ÖD)

“4+4+4’ü savunmuyorum. 4. sınıf konularını 5’te pekiştiriyorduk. Şimdi (bütün konuları)4’te yüklüyoruz. Yükleme 5 kişi alıyor gerisi kalıyor. 5’te uyum (süreci) var bocalayacak. 6. sınıfta veli panikliyor ve özel ders(ler) başlıyor”. (ÖF)

Bitişik eğik yazı

Bitişik eğik yazı ile ilgili öğretmenlerin çok farklı görüşleri var. Bazıları bitişik eğik yazının güzel olduğunu savunurken bazıları da gereksiz olduğunu düşünmektedirler. Ancak öğretmenlerin ortak düşüncesi, bitişik eğik yazının hem 1. kademede hem de 2. kademede zorunlu olması gerektiği yönündedir. Aksi halde her iki kademede de serbest bırakılmasının yararlı olacağını düşünmektedirler.

“El yazısı öğretiliyor, (ama bunun) ortaokulda devamı olmalı. Birlik olmalı. (Sonra) çocuk bocalıyor”. (ÖA)

“Yazısı güzel olan öğrenciler gayet güzel götürüyor. Hiç yapamayan (öğrenciler) var bence serbest bırakılsın (tabi) belli bir sınıftan sonra. İlla el yazısı olsun illa dik temel olsun olmamalı”. (ÖH)

Ne yapmalı?

Bazı öğretmenlerimiz eğitim sistemindeki eksikliklerden bahsederken aynı zamanda sistemdeki eksikliklerin giderilmesi için çözüm önerilerinde bulunmuşlardır. Bunlardan göze çarpan iki tanesi aşağıda verilmiştir.

İlki sistemdeki değişikliklerin Ankara merkezli yapıldığı ve değişiklikler yapılırken Doğu illeri veya köy okullarının düşünülmediği yönündedir. Bu yüzden değişiklik yapmadan önce köylerin ve Doğu illerinin göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmektedirler.

“ Değişiklikler Ankara’ya göre yapılıyor. Ankara’dan yaptığımız değişikliği Denizli’ ye İstanbul’a uyarlayabiliriz. İzmir’e Manisa’ya uyarlayabiliriz. Peki Hakkari, Ağrı(’ya uyarlayabilir miyiz?) Bunları düşündük mü? Oradaki şartları da düşünmek lazım”. (ÖD)

Diğer bir çözüm önerisi ise ilkokullardaki branş dersleri ile ilgilidir. Birkaç öğretmen çocukların daha iyi eğitilebilmesi ve daha iyi tanınabilmesi için ilkokuldaki branş derslerine kendilerinin değil, branş öğretmenlerinin girmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

“(İlkokul öğretmeni olarak bizden beklenen) her şeyde çok iyi olmamız. Ama biz resim becerisi olan bir öğrenciyi keşfedemeyebiliriz. Sınıf öğretmeni (sadece) temel derslere girmeli. Branş derslerine branş öğretmenleri girmeli. Beden öğretmeni keşfedebilir ama ben keşfedemeyebilirim”. (ÖC)

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Eğitim sistemindeki eksiklikler ve yapılan yanlışlar gelecek nesil olan çocukların hayatını etkilemektedir. Son yıllarda ülkemizde eğitim sisteminde yapılan sık değişiklikleri öğretmenlerin nasıl karşıladığı ve bu değişiklikler konusunda ne düşündüklerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmanın sonucunda öğretmenler; sistemdeki değişiklikleri takip edemediklerini, sistemdeki sık değişikliklerden dolayı bocaladıklarını ve yorulduklarını, değişiklikler yapılırken kendilerine sorulmadığını, eğitimin bir süreç olduğunu ancak süreç beklenmeden değişikliklerin yapıldığını, öğretmenin statüsünün zedelendiğini, okullarda sosyal alanların olmadığını ve şu anki sistemin kötü, tutarsız ve çelişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bulgular, eğitim sistemindeki bazı değişiklikleri bazı öğretmenlerin olumlu, bazı öğretmenlerin ise olumsuz olarak değerlendirdiğini göstermektedir.

Bulgular, öğretmenlerin sistemdeki değişiklikleri tam olarak takip edemediklerini, takip etmeye çalışsalar bile tam anlamıyla hâkim olamadıklarını göstermektedir. Çünkü değişiklik politikasının açıklanması Türk Eğitim Sistemi’nde en çok savsaklanan veya gereksiz görülen

eylemlerden birisidir (Bursalıoğlu,1982). Buna bağlı olarak bu çalışma, öğretmenlerin sistemdeki sık değişikliklerden dolayı bocaladıklarını ve yorulduklarını ortaya koymuştur. Bunun sebebi ise öğretmenlerin yeni sistem ile ilgili bilgilerinin yeterli olmadığı veya kendilerine son anda duyurulup araştırma yapmadan uygulamaya geçmeleri olabilir. Son yıllarda yapılan yeni programla ilgili araştırmalarda öğretmenlerin şikâyet ettikleri konuların başında, yeni programla ilgili yeteri kadar bilgi ve deneyimlerinin olmadığı ve bu konuda sürekli bir hizmet içi eğitimin olması gerekliliği ifade edilmiştir (Bulut, 2007). Diğer bir çalışmada bulgular öğretmenlerin yeni ilköğretim programı ve yapılandırmacı yaklaşım kapsamında kendi rollerini tam olarak bilmediklerini işaret etmektedir (Çelik-Şen & Şahin-Taşkın, 2010).

Bulgular, öğretmenlerin sistemdeki değişiklikler konusunda bilgi eksikliğinin kendileri açısından olumsuz sonuçlar doğurduğunu, sisteme tam hâkim olamadıklarından öğrencilerin ve velilerin gözünde küçük düşüklerini ve bunun sonucunda öğretmenin statüsünün zedelendiğini ortaya koymaktadır.

Katılımcı öğretmenlerin hemen hemen hepsi değişiklikler yapılırken kendilerine sorulmadığını belirtmektedirler. Birkaç öğretmenin söylediği şu cümle değişiklikler yapılırken öğretmenlere danışılması gerektiğinin önemini göstermektedir; “İşin mutfağında öğretmen var”. Yapılan değişiklikleri uygulamayı koyan ve bizzat sınıfta öğrenciyle muhatap olan öğretmenlerin sistem ile ilgili görüşleri oldukça ehemmiyetlidir.

Diğer bir bulgu ise eğitimin bir süreç olduğu, ama sürecin sonuçlanması beklenmeden değişikliklerin yapıldığıdır. Öğretmenler eğitimin meyvelerinin birkaç yıl içinde alınabilmesinin mümkün olmadığını, 4. sınıfa geldiklerinde bile öğrenciler üzerinde olumlu etki olup olmadığını keşfedemeyeceklerini belirtmektedirler. Gelişmelerin devamlı olarak izlenip denetlenmesi, olumlu sonuçlara ulaşılabilmesi bakımından gereklidir (Tokat, 1998). Bir öğretmen “Çocuklarda biz bir şeyi uyguluyoruz ama bizim bunun meyvesini 5 yıl sonra almamız lazım. Biz bir bakıyoruz bir sene dolmadan sistem farklılaşmış. Şimdi neyi denedik neyi başardık neyi başaramadık, analizini yaptık mı neye göre değiştirdik?” diye soruyor. Ayrıca öğretmenler yapılan değişikliklerin tek bir elden yapıldığını ancak yapılan bu değişikliklerin her okul veya her bölge için uygun olmayabileceğini ve bazı yerlerde sorunlarla karşılaşılabilceğini belirtmektedirler.

Bulgular şu anki sistemin kötü, tutarsız ve çelişkili olduğunu göstermektedir. Ses temelli eğitimin etkililiği ile ilgili öğretmenler arasında görüş farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Bazı öğretmenler ses temelli eğitimin iyi olduğunu belirtirken bazı öğretmenler ise ses temelli eğitimin çocukların okuma hızını yavaşlattığını ileri sürmektedirler. Bu çalışmanın bulgularına paralel olarak Çelik-Şen ve Şahin-Taşkın (2010)’ın çalışma bulguları da öğretmenlerin ses temelli eğitim konusunda farklı düşüncelere (bazı öğretmenler ses temelli cümle yöntemi ile okumanın daha kolay öğrenildiğini bazı öğretmenlerin ise bu yöntemle seri okumaya geç geçildiği) sahip olduklarını ortaya koymuştur. Yapılandırmacı eğitimle getirilen performans proje ödevlerinin etkili olmadığı, çoğunun aileler tarafından yapıldığı ancak bu ödevler sınıfta yapılırsa etkili olabileceği çıkan bulgular arasındadır. Çelik-Şen ve Şahin-Taşkın (2010) yeni ilköğretim programında uygulanmaya başlanan proje ve performans ödevlerinin öğrenciler yerine aileler tarafından yapıldığını veya öğrencilerin bu ödevleri direk internetten indirerek getirmeleri sebebiyle ödevlerin gerçek amacına ulaşmadığını belirtmişlerdir.

Daha önce yapılan çalışmalarda ortaya çıkmamış bir diğer bulgu ise okullarda yeni sistemin uygulanması için gerekli olan sosyal alanların olmadığıdır. Öğretmenler yeni öğretmen kılavuzun kitaplarında belirtilen etkinliklerin uygulanabilmesi için okullarda yeşil alanların ve oyun bahçelerinin bulunmadığını ileri sürmektedirler. Etkinlikler için yeşil alan veya oyun alanı gerekirken, bu alanlar yapılmadan yeni sisteme geçilmiş olması da büyük bir çelişkidir.

Son olarak, bu çalışmanın sonucunda yeni eğitim sisteminin etkili olmadığı ortaya çıkmıştır. Sistemin etkili olmamasının nedeni öğretmenlere sorulmadan değişiklikler yapılması, alt yapı hazır olmadan değişikliğe gidilmesi ve değişikliklerin çok sık yapılması olabilir. Bir ülkenin gelişmişliğinin en önemli göstergesi eğitim sistemidir. Türkiye’nin eğitim sistemine bakıldığında, tutarsız ve değişken olduğu görülmektedir. Bu da ülkemizin gelişmişlik düzeyinin ne kadar geride olduğunu göstermektedir.

5. ÖNERİLER

Bu çalışmada, eğitim sistemindeki değişikliklerle ilgili öğretmen görüşleri alınmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular çerçevesinde önerilerde bulunulabilir. Öncelikle çalışma bulguları, eğitim sistemin çok iyi olmadığını ve iyileştirilmesi için muhakkak öğretmen görüşlerinin alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Buna bağlı olarak sistemin iyileştirilmesi için neler yapılması gerektiği konusunda öğretmen görüşlerinin alındığı salt bir çalışma yapılabilir. Ayrıca sistemin sık değişmesi öğrencileri ne kadar etkilediği ile ilgili öğrenci ve veli görüşlerinin alındığı bir çalışmada gelecek nesil olan çocuklarımızın bu durumdan ne kadar etkilendiğini saptamak için faydalı olacaktır. Uygulama alanında bir öneri sunulacak olursa yapılan değişiklikleri uygulayacak olan öğretmenlerimize yapılan her türlü değişiklik ile ilgili bilgi sunulmalı ve bu konularda eğitim-öğretim başlamadan önce yeterli hizmet içi eğitim ve bilgilendirme yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, B. (2009). İlköğretim 1–5. sınıflar türkçe öğretim programları görsel okuma ve sunu öğrenme alanının değerlendirilmesi, *Eğitim ve Bilim*, 34(154), 37-49.
- Argon, T & Özçelik N. (2008), İlköğretim okulu yöneticilerinin değişimi yönetme yeterlikleri, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(16), 70-89.
- Bulut, M. (2007). Curriculum reform in Turkey: A case of primary school mathematics curriculum, *Science & Technology Education*, 3 (3), 203-212.
- Bursalıoğlu, Z. (1982). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Çelen, F. K., Çelik, A. & Seferoğlu, S.S. (2011). Türk eğitim sistemi ve PISA sonuçları, *Akademik Bilişim '11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, 2 - 4 Şubat 2011 İnönü Üniversitesi, 765-773, Malatya.
- Çelik-Şen, Y. & Şahin-Taşkın, Y. (2010). Yeni ilköğretim programının getirdiği değişiklikler: Sınıf öğretmenlerinin düşünceleri, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 26-51.
- Çölmek, A. (1998). Eğitimde bugünkü durum ve ilköğretimde yeniden yapılanma önerileri, *Eğitim Yönetimi*, 4 (15), 305-317.
- Doğan, S.,Demir, S.B. & Pınar, M.A. (2014). 4+4+4 kesintili zorunlu eğitim sisteminin sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi, *Elementary Education Online*, 13(2), 503-517.
- Gömleksiz, M.N. & Bulut, İ. (2007). Yeni fen ve teknoloji dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32,76-88.
- Gömleksiz, M. N. (2007). Yeni ilköğretim programına ilişkin öğretmen görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 27, 69–82.
- Karaman, M., Acar, A., Kılıç, O., Buluş, U. & Erdoğan, Ö. (2013). Sakarya ilinde görev yapan öğretmenlerin gözüyle “öğretmenlik mesleğinin statüsü ve saygınlığı”, *VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı II, Eğitim Bilimleri ve Öğretmenlik Alan Eğitimi*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 104-110.
- OECD (2007). *PISA 2006*. [Çevrim-içi: <http://www.oecd.org/dataoecd/15/13/39725224.pdf>], Erişim tarihi: 8 Temmuz 2014.
- Rençber, İ. (2008). *Yeni ilköğretim programının uygulanmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin müfettiş, yönetici ve öğretmen görüşleri (Konya ili örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.

-
- Savran, Z. N. (2004). PISA projesi'nin Türk eğitim sistemi açısından incelenmesi, *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (4), 397-412.
- Tearle, P. A (2004). Theoretical and instrumental framework for implementing change in ICT in Education, *Cambridge Journal of Education*,34(3), 331-351.
- Tokat, B. (1998). *Örgütlerde Değişim ve Değişimin Yönetimi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Yayınları.
- TTKB (2005). *İlköğretim 1-5. sınıf programları tanıtım el kitabı*. Ankara: T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Yapıcı, M. & Demirdelen, C. (2007). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri, *İlköğretim Online* 6 (2), 204-212.